

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 49
Sayfa/Page: 467-494
ISSN: 1302-6879

**Sosyal Hizmet Merkezi Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi:
Efeler Sosyal Hizmet Merkezi Örneği***
*Determining the Financial Literacy Level of The Social Service Center Employees:
the Example of Efeler Social Service Center*

• **Emine Ebru BOZÇELİK***

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Bölümü,
İstanbul/Türkiye,
PhD Student, İstanbul Aydın University,
Graduate Education Institute, Department of
Business Administration, İstanbul/ Turkey,
ebrubaydak@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6491-0140

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma

Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

02/06/2020

Kabul Tarihi / Date Accepted:

18/08/2020

Yayın Tarihi / Date Published:

30/09/2020

Atrf: Bozçelik, E.E. (2020). Sosyal Hizmet Merkezi Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Efeler Sosyal Hizmet Merkezi Örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 467-494

Citation: Bozçelik, E.E. (2020). Determining the Financial Literacy Level of The Social Service Center Employees: the Example of Efeler Social Service Center. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 49, 467-494

Öz

Birey ve ailenin finansal okuryazarlık düzeyi son yüzyılın önemli başlıklarından biri olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkeler konunu farkına varıp geliştirilmesi için çalışmalar başlatmışlardır. Bunun yanı sıra devletlerin kendi vatandaşlarını, emeklilikte hak edecekleri gelirleri konusunda giderek yalnız bırakması ile birlikte, bireyler parasal konular hakkında eksik bilgilerinin olduğunu tasarrufun önemini fark etmeye başlamışlardır. Tasarrufların ne şekilde değerlendirileceği, hangi yatırım aracından nasıl faydalanılabileceği konuları da sorun olarak ortaya çıkmakta ve çözüm olarak finansal okuryazarlık değerlendirilmektedir. Son yıllarda dünya genelinde etkisini gösteren ekonomik krizler sonrasında ülkelerde yoksul giderek artar bir hal almış ve yoksullukla mücadele programları ülkelerin öncelikli politikası olmuştur. AÇSH Bakanlığı tarafından da ailenin güçlendirilmesi bağlamında kadına yönelik eğitim ve bilgi düzeylerinin artırılması çalışmaları başlatılmış ve finansal okuryazarlık eğitimleri kalkınma programlarına dahil edilmiştir. Eğitimler Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) tarafından yürütülmeye başlatılmıştır. Bu çalışma, ailelere ve kadınlara yönelik Aile Eğitim Programı'nı yürüten ve finansal okuryazarlık eğitimlerini veren SHM çalışanlarının öncelikli olarak finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek amaçlı veri kaynağı olarak anket uygulanmış ve ölçümde ise Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi, Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Finansal okuryazarlık eğitimlerini verecek olan eğitimcilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri düşük çıkmıştır. Bakanlığın eğitim programını öncelikli olarak eğitimcileri eğitmek şeklinde plan yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Aile Eğitim Programı, Kadına Yönelik Eğitim, Sosyal Hizmet Merkezi

* Bu çalışmada kullanılan ölçek ve veriler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Aydın İl Müdürlüğü Etik Kurul Başkanlığı tarafından etik kurallara ve İlkelere uygun bulunmuştur (Evrak Tarih ve Sayısı: 23/06/2020-1430545).

Abstract

The financial literacy level of individuals and families was one of the critical topics of the previous century. Specially developed countries realized the issue and started studies to develop it. In addition to this, individuals have started to realize the importance of saving that they have incomplete information about the income they will deserve in retirement. Using the savings and benefiting from investment tools is a problem, and financial literacy is considered a solution. After the economic crises that have affected the World in recent years, the poor population has gradually increased in countries, and poverty alleviation programs have become the countries' priority policy. In the context of strengthening the family, efforts to increase women's education and knowledge level have been initiated by the Ministry of MCHF, and Financial literacy training has been included in development programs. Training started to be carried out by Social Service Centers (SSC). In this study, a questionnaire was applied as a data source to measure SSC employees' financial literacy levels who run the Family Education Program for families and women and provide financial literacy training. The measurements were used as Mann Whitney U, Kruskal Wallis test, Spearman Correlation analysis. The financial literacy level of the trainers who will give financial literacy training is found to be rather low. The necessity to plan the training program of the Ministry as training the trainers has emerged.

Keywords: Financial Literacy, Family Education Program, Education for Women, Social Service Center

1. Giriş

Tüketim bir bireyin hayatını devam ettirebilmesi için zorunluluk teşkil etmektedir. Bireylerin tüketim davranışları ise onların ihtiyaç ve istekleri etrafında şekillenmektedir. Bireylerin tüketim yapabilmesi yani istek ve ihtiyaçlarını temin edebilmesi onun bir gelire, birikime veya nakde çevirebileceği bir varlığa sahip olması ile mümkün olabilmektedir. Sahip olunan bu varlıklar nitelik olarak birbirinden farklı özellikler göstermektedir; gelir bir akım iken varlık ve tasarruf ise birikimdir. Bireyler tüketim gerçekleştirirken öncelikle gelirlerini kullanmaktadır.

Kişiler tasarruflarını nakit olarak tuttukları zaman bir kazanç getirmesi söz konusu olamaz, ancak kişiler, tedbir ya da acil ihtiyaçları için bir miktar nakit bulundurmamak isteyebilirler. Bunun yanı sıra kişiler tasarruflarını yatırım araçlarında değerlendirerek bir kazanç sağlama yönünde de tercihte bulunabilirler. Bu tercihlerinin sonucunda iki türlü kazanç elde edinilmesi söz konusu olabilir. Bunlardan biri, yatırımlarının değer artmasıyla oluşan kazanç, diğeri ise yatırımlarının vaat ettiği getirdir. Dolayısıyla tasarrufların bir kısmının nakit veya benzeri değerler olarak ayrılıp, kalanının yatırıma yönlendirilmesi daha doğru bir seçenek olarak değerlendirilebilecektir.

Finansal kararların bireylerin yaşam kalitesi üzerinde oldukça önemli etkileri olmaktadır. Yaşamın seyri ve standartlarının belirlenmesinde alınacak finansal kararlar en etkili unsurlardandır. Tüm bireyler, küçük ya da büyük finansal kararlar vermek zorundadır. Bu kararları doğru aldığı takdirde yaşamı olumlu etkilenecekken, yanlış kararların etkisi ise olumsuz olacaktır.

Görülen o ki, tüketim kararları ile parasal, yani finansal kararlar iç içe geçmiş bir hal almıştır. Tüketimle ilgili kararlar finansal kararları etkilerken, finansal kararlarda tüketimi etkilemektedir. Bu kararların doğru ve yerinde alınması halinde bireyin ya da ailenin refahı artarken, hatalı alınması halinde refahında azalma etkisi görülür.

Yalın bir şekilde söylemek gerekirse, paranın ve parasal değerin ifade edilmesi bilimine “finans” adı verilir. İktisat biliminin bir yan dalı olarak ortaya çıkan finans disiplini, XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bununla beraber, finansal çalışma ve araştırmalar genellikle piyasalar, varlıklar ve kurumlar üzerinde yoğunlaşmış olup kişisel finans üzerine daha az durulmuştur. Modern finans kurumlarında rasyonel olarak kabul edilen insan ve davranışları, araştırmalarda yeterince yer bulamamış, bunların yerine matematiksel modellerin kullanımı giderek artmıştır. Gerçek birey ve grup davranışları kurumdaki rasyonellik varsayımına uymayınca, bunlar “anomali”, yani normal olmayan olarak adlandırılarak incelenmiştir. Aslında sosyal bir bilim olan finans, zaman içerisinde adeta insandan arındırılmıştır. Dolayısıyla finans biliminin temelinde yer alması gereken en önemli grup, yakın zamanlara kadar ne yazık ki ihmal edilmiştir (Gökmen, 2012).

Yaşanan bu durum finans tüketicilerinin kendilerini yetersiz görmesine neden olmuş ve sonuç olarak ya tamamen uzmanlara teslim olmuş ya da finans sisteminden uzak durmalarına yol açmıştır. Uzun vadede durum analiz edildiğinde bu durum aslında finans sisteminin aleyhine olmuştur, çünkü sistemin çok önemli bir parçası olan “insan” dışarıda kalmıştır.

Gelinen noktada finans bilimindeki tüm hesaplamaların, yöntemlerin, modellerin ve değerlemelerin ana hedefi; doğru finansal kararların verilmesini sağlamaktır. Bu nedenle, herkesin temel düzeyde bile olsa bir takım finansal bilgileri bilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla finans sadece işin uzmanlarını değil, herkesi ilgilendiren bir konudur. Son yaşanan finansal krizler ve günümüzde birçok birey/ailenin yaşadığı finansal sıkıntılar, bu konuda bilgi sahibi olmanın ne kadar önemli ve gerekli olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmanın temelinde finansal okuryazarlık kavramı ile bireyin finansal konularda bilgi sahibi olarak, doğru finansal davranışlar

göstermelerini ve doğru finansal kararlar almaları ile beraber, hem bireylerin ve ailelerin hem de finansal sistemin ve ekonominin fayda görmesi amacıyla aileye ve özellikle kadına yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları gerçekleştiren Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)'nin Aile Eğitim Programı (AEP)'ni yürüten sosyal hizmet çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi yer almakta olup, aile ve kadının bilinçlenmesine yönelik bu çalışmayı yürütecek kişilerin bu alanda gelişiminin sağlanmasının öncelikli olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, Efeler Sosyal Hizmet Merkezi'nde çalışan 53 kişiye yönelik finansal okuryazarlıklarını belirlemek amacıyla birincil veri kaynağı olarak anket uygulanmış ve analizler için Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi, Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır sonuç olarak çalışanların finansal okuryazarlık düzeyleri orta ve düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bakanlığın eğitim programını öncelikli olarak eğitimcileri eğitmek şeklinde plan yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır Bu kapsamda çalışanlara yönelik finansal okuryazarlık konusunda farkındalık sağlayarak bilgi birikimine katkıda bulunması, eğitim alan bireylerin doğru finansal kararlar vererek hem kendi hem de eğitim verecekleri ailelere daha faydalı olacakları ve böylelikle ülke ekonomisine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

2. Finansal Okuryazarlık, Önemi ve Türkiye'de Yürütülen Faaliyetler

2.1. Finansal Okuryazarlık Tanımları

Finansal okuryazarlık literatürde oldukça yeni bir kavram olup, üzerinde fikir birliğine varılan bir tanımı henüz yapılmamıştır. Bu terimi kullanan yazarların, araştırmacıların, kurumların hemen hemen hepsinin tanımı birbirinden farklıdır. İngiltere ve Kanada'da tercih edilen terim "Finansal yeterlilik" (financial capability) iken, Amerika Birleşik Devleti (ABD) ve Avusturalya'da "finansal okuryazarlıktır" (financial literacy). Bazı yazarlar ve kurumlar ise "finansal farkındalık" (financial awareness) terimini kullanmaktadır. Ayrıca "finansal eğitim" (financial education) kavramı da bu terimlerle beraber kullanılmaktadır (Orton, 2007).

Özetle, finansal okuryazarlıkla ilgili çeşitli terimler ve tanımlar literatürde yer alsa da içerik olarak bunların birbirine yakın anlamlar taşıdığı görülmektedir. Farklı yazarlar, araştırmacılar, kurumlar aynı terim için değişik tanımlamalarda bulunsalar da, genel itibariyle anlatılmak istenen aynı olgudur.

"Finansal okuryazarlık" terimi İngilizce "financial literacy" teriminin doğrudan çevirisi olarak Türkçe'de kullanılmaya başlanmış

ve genel olarak kabul görmüştür. “Okuryazarlık” Türk Dil Kurumu tarafından “okuryazar olma durumu”; “Okuryazar” ise “okuması, yazması olan, öğrenim görmüş kimse” şeklinde tanımlanmıştır¹.

Okuryazar kişi bir konuda bilgi sahibidir, diğer bir deyişle cahil olarak nitelendirilmez. “Finansal okuryazar” vasfına sahip birey ise finansal konularda bilgi sahibidir. Okuryazarlık ileri derecede bir bilgi sahibi olma durumunu ifade etmediği gibi Finansal okuryazar olan kişinin de ileri düzeyde finans konularında bilgi sahibi olması beklenmemektedir. Temel seviyedeki finans bilgisi finansal okuryazarlık için yeterli görüldüğü gibi finans piyasalarında da kullanışlı olabilecektir. Ayrıca sahip olunan bilginin gündelik hayattaki tutum ve davranışlarda yansımalarının olması da finansal okuryazarlığın tam manada gerçekleşmesi açısından arzulanan bir durumdur. Diğer bir deyişle finansal okuryazar olarak nitelenen bireyin sadece teorik olarak bilgi sahibi olması değil, pratikte de finansal becerilere sahip olması beklenir.

Karataş (2017) yaptığı çalışmada, finansal okuryazarlığın genel olarak iki unsuru olduğundan bahsetmiş ve finansal bilgiye sahip olmak ile bu bilgiyi kullanabilme becerisine sahip olmak şeklinde tanımlamıştır (Karataş, 2017).

Bir başka tanım ise finansal konularda bilgi sahibi olarak doğru kararlar vererek, doğru davranışlarda bulunmak şeklinde Barış (2016) tarafından yapılan bir çalışmada karşımıza çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlığın tanımları incelendiğinde beş unsurun öne çıktığı görülmektedir:

1. Finansal kavramlar konusunda bilgi sahibi olma
2. Finansal kavramları kullanarak iletişim kurabilme
3. Bireysel olarak finans yönetimi becerisi
4. Yerinde finansal kararlar alma becerisi
5. Finansal ihtiyaçlar konusunda geleceğe yönelik plan yapabilme (Remund, 2010).

Finansal okuryazarlık sadece bilgiyi değil aynı zamanda beceri, tutum ve davranışları da içerecek şekilde ele alınmalıdır. Finansal okuryazarlığın özünü ve amacını dikkate alan bir tanımlama şu şekilde yapılabilir; bireyin finansal konularda doğru ve sağlıklı karar almasını, kendisini koruyabilmesini sağlamak için ihtiyaç duyacağı bilginin, becerinin, tutum ve davranışların birlikte bulunmasıdır.

Literatür taraması yapıldığında finansal okuryazarlık konusunda araştırmacıların farklı tanımlar yaptığı görülmektedir ki buradan hareketle kavramın daha gelişme aşamasında olduğu

¹ (www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi 10.09.2019)

anlaşılmaktadır. Tablo-1’de bunların bir kısmını bir arada görmek mümkündür.

Tablo-1: Finansal Okuryazarlık Kavramının Farklı Tanımları

KAYNAK	TANIM
Hilgert, Hogart ve Beverley (2003)	Ekonomi bilgisi
Fınra (2003)	Herhangi bir yatırımcının bulunduğu piyasa koşul araçlarının, örgütlenmenin ve düzenlemelerin anlaşılmasıdır.
Moore (2003)	Bireysel ekonomi alanında yetenekliler ve öğrendikleri bilgileri uygulamada kullanıyorsa ekonomi okuryazarıdır.
National Council on Economic Education (NCEE) /2005)	Temel ekonomik ilkeleri ve kavramları anlama ve aşına olmadır.
Mandell (2007)	Yeni karmaşık ekonomik kavramları değerlendirebilme becerisi ve uzun vadeli çıkarları maksimize edecek ekonomik araçları seçebilmelidir.
Lusardi ve Mitchell (2007)	En iyi tasarruf ve yatırım kararlarını almayı sağlayacak ekonomik kavramları bilmelidir.
Lusardi ve Tufano (2008)	Gündelik ekonomik tercihlerde basit kararlar alabilme becerisidir.
Anz Bank (2008)	Rasyonel kararlar verebilme ve parayı kullanabilme becerisidir.
Lusardi (2008)	Temel Ekonomik Kararları ve nominal – reel çeşitlendirmesi arasındaki farkları bilmedir.

Kaynak: (Şantaş ve Demirgil, 2015).

Finansal okuryazarlık kavramı hakkında yapılan farklı tanımlar kavramı sürekli değişken bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni de, kavramın her gün artan önemiyle gelişerek kapsamını genişleten ve farklı özellikler eklenerek tanımının yapılmaya devam etmesidir.

2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlık kişilerin refah seviyesinin artırılması, ekonomik anlamda istikrarın sağlanması, finans alanındaki yatırımların ve işlerin sağlıklı bir şekilde takip edilmesi gibi konular açısından oldukça önemli bir hal almıştır.

XX. yüzyıl göz önüne alındığında finansal ürünlerin ve hizmetlerin oldukça önemli bir konuma geldiği görülmektedir (Taylor ve Wagland, 2013: 71). Giderek daha da karmaşık bir hal almaya başlayan bu finansal ürün ve hizmetlerin yönetimi konusunda da finansal okuryazarlığın daha da önemli hale geldiği görülmektedir. Bu nedenle de tüketicilerin finansal okuryazarlığının geliştirilmesi öne çıkan konulardan biri olmuştur (Sevim vd, 2012: 573). Ayrıca finansal okuryazarlıkları düşük kişilerin pay senedi yatırımlarının da düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir (Rooij, Lusardi ve Alessie, 2011: 449). Tüm bu nedenler dikkate alındığı zaman finansal okuryazarlığın ve düzeyinin artırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Finansal okuryazarlık seviyesi yükselen bireyin yatırımları ve tasarruf oranları da yükselecektir ve bu sayede finans piyasalarının da gelişimine de katkı sunulmuş olacaktır.

Değişen dünya düzeni, ekolojik bozulma, çevre kirliliği, artan nüfus gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkan doğal kaynak sorunu, dünya ekonomik sistemini küresel boyutlarda sarsan finansal krizler, sermaye piyasasının yatırım ve tasarruf yapacak bireyler için karmaşık olması gibi nedenlerle finansal farkındalığın önemi günümüz dünyasında giderek artmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda gerek OECD ülkelerinde gerekse diğer ülkelerdeki bireylerin finansal okuryazarlık konusunda düşük seviyede bilgi sahibi olduğu, finansal kararlar alırken bu şekilde aldığı ve bilgi düzeylerindeki bu düşüklüğün farkında olmadıkları görülmektedir.

Finansal okuryazarlık gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun olarak ele alınmaktadır. ABD bakanlar kurulunun iki üyesi tarafından gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ve bu konuda önlem alınmaması durumunda da gelecekte ağır finansal sonuçlarının olacağı dile getirilmiştir (Kılıç vd, 2015: 130-131).

Gün geçtikçe gelişen teknoloji ile birlikte hızla yayılan küreselleşme, bireylerin finansal konularda özellikle tüketim olmak üzere, yatırım ve tasarruf gibi konularda davranışları değişmiş ve bunun sonucunda yatırım ve tasarruf konularında klasik yöntemlerle değerlendirme işlevini yitirmiştir.

Finansal okuryazarlık son yıllarda; finans piyasalarında görülen gelişmeler, toplumun sosyo-ekonomik ve politik yapısında meydana gelen değişimler neticesinde gün geçtikçe daha da önem kazanmıştır. Aileler ve bireyler internetin ve bilgisayar teknolojilerinin hayatın her alanına girmesi ile bankalara, aracı kurumlara, kamu kuruluşlarına vb. ulaşımı kolaylaşmıştır ki bu sayede yatırım araçlarının ve kredilerin online olarak erişimi mümkün hale gelmiştir. Bununla birlikte kişilerin ortalama yaşam süresinin ve emeklilikte geçirilen sürenin artmış olması

birikimlerin daha önemsenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla tasarruf yapan kişiler, kredi kullanarak veya bankalar aracılığıyla işlemlerini yürüten bireyler finans sistemine bir şekilde dahil olmakta bu gelişmelerden etkilenmektedir. OECD ülkelerinde giderek artan sayıda tüketicinin finansal piyasalara katılıyor olması bu gelişmelerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Tüm bu gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde kişilerin yüzleşmek zorunda olduğu finansal sorumluluklara göre yeterince hazırlıklı olmadığı görülmektedir (Temizel, 2010).

Tüketimde yaşanan değişim ve bunun etkilediği finansal karar alma mekanizmaları ciddi şekilde ele alınmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise finansal ürünlerin ve paranın günümüzde ayrılmaz bir bütün oluşturmasıdır. Dolayısıyla kişilerin sahip olduğu araçları verimli şekilde kullanması yalnızca kendisi için değil ülke için de büyük öneme sahiptir (Tomaskova vd, 2011).

Yaşanan tüm gelişmelerle içinde bulunduğumuz dünyayı anlamak ve bireyin refah seviyesini yükseltmeyi sağlamak için finansal okuryazarlık önemlidir. Finansal okuryazarlık sayesinde daha akılcı ve katılımcı olan bireyler ekonomik politikaların detaylarını daha iyi kavrayabilmekte ve karar mekanizmaları gelişmektedir.

Finansal okuryazarlığın çerçevesini yalnızca birey ile sınırlandırmak doğru olmayacaktır çünkü yalnızca birey için değil toplum açısından da bu kavram büyük öneme sahiptir. Finansal piyasalarda karmaşıklığın, kullanılan araçların ve ürünlerin her geçen gün daha da arttığı görülmektedir ve bu durum tüketicinin finansal piyasalardan uzak durmasına ve güveninin sarsılmasına sebep olmaktadır. Bu olumsuz etki altında bireylerin gelecek kaygısının artması söz konusu olacaktır. Bunun bir sonucu olarak gerçekçi davranışların sergilenmemesi ve piyasa dengesinde bozulmaların görülmesi ihtimali doğacaktır (Mandell, 2006: 1).

Finansal okuryazarlık bireylerin finansal sistemi anlamada ve yorumlamada birincil öncelik olup finansal güvenliğini ve finansal refahını sağlayabilmek için büyük bir önem arz eder. Bunun başlıca nedeni yakın tarihte yaşanan bazı değişikliklerdir. OECD'nin finansal okuryazarlığın önemini ve gelişimini ortaya koymak için yayınladığı faktörlere paralel olarak Larry Orton tarafından da finansal okuryazarlığın önemini ortaya koymak için meydana gelen değişiklikler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Teknolojik gelişmeler ve yenilikler
- Demografik özelliklerdeki değişimler
- Finansal araç ve ürünlerin giderek karmaşıklaşması
- Tüketicinin hatalı finansal davranışları

- Finansal dolandırıcılıktaki artış
- Bireyin finansal hizmetlerden yeterince veya hiç yararlanamamaları
- Emeklilik sisteminde görülen değişiklikler
- Finansal okuryazarlık seviyesinin düşüklüğünden kaynaklı olumsuzluklar
- Bireyin finansal kararlarındaki sorumluluklarında görülen artış

Finansal okuryazar şeklinde nitelenen bir bireyin daha fazla tasarruf etmesi, daha az harcaması ve riski daha iyi yönetmesi beklenmektedir. Makro panda ise finansal hizmet ve ürünlere gösterilen ilginin artması, bu sebeple de iktisadi dalgalanmaların azalması ve kalkınmanın hızlanması söz konusu olacaktır. Genel olarak da rekabetin artması ve sermayenin daha etkin dağılması mümkün olacaktır (Jariwala ve Sharma, 2011).

Finansal okuryazarlık bireye önemli bir potansiyel sağlamaktadır ve bu nedenle de pek çok ülkede gündemin önemli konularından biri olarak görülmektedir. Finansal okuryazarlığın hedeflerinin başında finansal farkındalığı artırmak ve bu sayede finansal davranışlarda değişimi sağlamak gelmektedir. En basit ve sıradan bir örnek olarak; her birey emeklilik yaşayacaktır ve bu konuda bireyin bir kayıp yaşamaması bu konudaki finansal okuryazarlığına bağlı olacaktır. Diğer bir deyişle finansal okuryazarlık yalnızca kısa vadede değil, uzun dönemde de hem bireyi hem de ulusu etkileyen ve önemi her geçen gün giderek artan bir konudur (Temizel ve Bayram, 2011).

Finansal okuryazar olan bir bireyin tercih edeceği hizmet ve ürünler kendi ihtiyaçlarına göre şekillenecektir. Bu durum finansal ürün ve hizmet sunan kurumların da kendisini bu yönde şekillendirmesini ve geliştirmesini doğrudan etkilemektedir. Kurumların sunduğu hizmet ve ürünleri kendi kriterlerine göre değerlendiren bireyler piyasadaki rekabetin artmasına katkı sunacaktır (OECD, 2005).

Finansal okuryazar bireyler, pay senedi piyasalarında bilgi ve işlem maliyetlerinin düşürülmesine ek olarak pay senedi piyasalarında yüksek primlerden faydalanabilir ve daha çeşitli portföy oluşturma imkânı bulabilirler (Guiso ve Japelli, 2008: 13). Bireylerin faiz hesaplamaları ve enflasyon vb. temel konulardaki finansal okuryazarlığı pay senedi piyasalarında yer almasına engel olan karmaşıklığın ve planlamanın aşılmasında önemli rol üstlenecektir (Lusardi ve Mitchell, 2006: 1).

Finansal okuryazarlık bireyi finansal piyasalarda koruyacak en önemli savunma mekanizması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca finansal okuryazarlığa sahip tüketici daha aktif hale gelecek, borçtan

kaçınmayı tercih edecek ve aşırı borçlanma konusunda riskleri ve sonuçları daha iyi analiz edebilecektir. Finansal okuryazarlık yalnızca finansal konular hakkında bir aşinalık sunmakla kalmaz, finansal konularda plan yapmayı, kararlar almayı ve bireyin kendi bütçesini oluşturmasını sağlayacak bilgiyi de temin eder (Chlouba, vd. 2011).

Finansal okuryazarlık hem bireyler hem de ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde gelirin yüksek olması bireyleri bu konuya daha fazla önem göstermeye itecektir. Benzer şekilde bir ülkede aynı zamanda yaşayan farklı demografik özelliklere sahip bireyler de farklı finansal okuryazarlık özellikleri gösterebilmektedir. Örnek olarak yaş ilerledikçe finansal okuryazarlık seviyesi düşmektedir. Ancak finansal kararlar hayatın her aşamasında alınmak zorundadır ve son zamanlarda yaşlıların karşılaştığı dolandırıcılık olaylarının artması nedeniyle finansal okuryazarlığın önemi daha da arttırmaktadır. Bir başka demografik farklılık olarak da kadınların erkeklere nazaran risk çeşitlendirmesi açısından daha az finansal okuryazar olması gösterilebilir (Lusardi, 2008:8). Görülen o ki finansal okuryazarlık ayrımını sadece ulusal anlamda yapmak doğru değil, cinsiyet ve yaş olarak da kesin ayrımların olduğu gözlemlenmektedir.

Finansal okuryazarlığın bu kadar önemli bir konu olması; bireylerin para yönetiminde, finansal planların yapılmasında, riskler ve getiriler konusunda iyi bir analiz yapılmasında, finansal ürünlerin ve hizmetlerin temin edilmesinde, etkin bir şekilde bunların kullanılmasında doğrudan katkı sunması ile ilgilidir (Hayta, 2011). Kaldı ki finansal okuryazarlığı düşük olan bireyler, doğal olarak, servet oluşturma ve bunu yönetme konusunda dezavantajlı konumda olacaktır ve yetersiz kalacaktır (Hogart vd, 2003).

Bireylerin bir finansal konu ve durum karşısında gösterdikleri davranışlar finansal okuryazar olup olmadıklarını ya da ne ölçüde finansal okuryazar olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Finansal davranış en basit şekilde tanımlanacak olursa bireyin kişisel mali durumlarının takibi, dikkatli alışveriş yapmaları, tasarruf ve yatırımlarını kişisel kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirilmesi şeklinde ifade edilebilir. Tablo 2’de çeşitli ülkelerin sergiledikleri bazı finansal davranışları gösterilmektedir.

Tablo-2: Finansal Davranış ve Ürün Seçimi Yüzdeleri²

Ülkeler	Dikkatli Alışveriş	Zamanında Fatura Ödeme	Kişisel Mali Durum Takibi	Uzun Vadeli Hedef Koyma	Sorumluluk ve Bütçelenme	Aktif Tasarruf ve Yatırım Alımları	İhtiyaçları Karşılama İçin Borç Alma
İngiliz Virjin Adaları	%87	%83	%80	%68	%43	%83	%87
Malezya	%92	%69	%78	%64	%74	%97	%79
Almanya	%82	%96	%87	%61	%22	%86	%96
Peru	%91	%86	%82	%71	%49	%62	%73
İrlanda	%83	%85	%85	%56	%54	%53	%86
Norveç	%72	%79	%89	%59	%25	%71	%93
İngiltere	%77	%89	%80	%43	%43	%68	%91
Çek Cumhuriyeti	%75	%85	%76	%36	%37	%72	%89
Ermenistan	%91	%94	%81	%58	%51	%36	%53
G.Afrika	%83	%61	%65	%55	%43	%53	%74
Polonya	%70	%78	%81	%46	%54	%51	%79
Macaristan	%86	%82	%71	%52	%31	%27	%86
Arnavutluk	%87	%77	%71	%30	%59	%42	%69
Türkiye	%80	%70	%48	%36	%55	%30	%70
Estonya	%68	%83	%78	%41	%28	%36	%78

Tablo-2 incelendiğinde, “Dikkatli Alışveriş Yapma” konusunda en yüksek oran Malezya’da, en düşük oran ise Estonya’da olduğunu görüyoruz. Malezya aynı zamanda “Aktif Tasarruf ve Yatırım Alımları” konusunda da en yüksek eğilimi gösteren ülke olarak karşımıza çıkması Malezya halkının tasarruf alışkanlığı olduğunu ve dikkatli harcama yaptığını finansal konuda bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Tablo-2’de dikkat çekici diğer bir ülke ise Ermenistan’dır; Ermenistan’da bireyler “Zamanında Fatura Ödeme” ve “Dikkatli Alışveriş” yapmada önde iken “Aktif Tasarruf ve Yatırım Alımları” davranışında geride olduğu görülmektedir, bu da Ermenistan’da yaşayan bireylerin tüketim konusunda daha çok harcama yaptıkları ve tüketim yaparken de tasarruf oranının ve borçlanma tercihlerinin düşük çıkmasından yola çıkarak ellerinde bulunan kaynakları kullanmayı tercih ettikleri söylenebilir. Tabloda dikkat çeken diğer bir veri ise Macaristan, Türkiye ve Estonya gibi ülkelerde tasarruf ve yatırım yapma oranının düşük kalırken borçlanma oranının ise tam tersi oranda yüksek olduğu görülmektedir. Tablo-2’yi

²https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/2015_finansal_okuryazarlik_ve_erisim_endeksi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 20.09.2019)

kısaca özetleyecek olursak bireylerin finansal davranışları arasında çelişkiler olduğu bununda en önemli sebebin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük kalmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Finansal okuryazarlığın bu kadar önemli hale gelmesinde kavramın yatırım, tasarruf ve finansal dolandırıcılık şeklinde üç boyuta sahip olması etkili olmuştur. Finansal okuryazarlık düzeyinin artması ile bireyler finansal davranışlarında daha az hata yapmaya başlar. Ayrıca düzenleyici otoritenin, iletişim olanaklarının ve bunların getireceği kaldiraç etkisi sayesinde daha fazla güç kazanır (Özçam, 2006: 19).

Finansal okuryazarlık düzeyinin artmasıyla psikolojik baskılar, stres ve aile içi çatışmalar azalacak; hane halkının ekonomik refahı artacaktır. Böyle bir ortamda yetişen çocukların özgüveni artacak ve daha çok sosyalleşmeyi tercih edeceklerdir. İş hayatında ise bireyin daha az devamsızlık yapmasını sağlarken iş memnuniyeti artacak ve bu sayede daha çok verimli olunacaktır (Taft vd., 2013: 64).

Finansal okuryazarlığın üniversite öğrencileri arasında da önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Günümüzdeki üniversite öğrencilerinin başta üniversite harçları, burslar olmak üzere pek çok ödemede, seyahat ve sağlık sigortası gereksinimlerinde, eğitim faaliyetleri ile ilgili kredi ve desteklerde internet bankacılığında faydalandığı ve finansal ürünleri kullandığı görülmektedir. Henüz gerçek anlamda hayata tam manası ile adım atmamış olsalar da onların finansal planlama ile bu süreçte karşılaştığı ve finansal okuryazarlığa ilk olarak bu dönemde ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir ki bu nedenle bu dönemdeki kararların geleceği etkileyeceği göz önüne alınarak dikkatli olmaları tavsiye edilmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 12). Bu konudaki diğer çalışmalarda ise, finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan bireylerin borç problemi ile karşılaşacağı (Lusardi ve Tufano, 2009), finansal kriz dönemlerinde borç alma ve gelirlerini harcama (Klapper vd, 2013), ve emeklilik planlaması konusunda problem yaşayacağı (Rooij vd, 2011), servet sahibi olma ve onu yönetme konusunda yetersiz kalacağı (Hogart vd, 2002), tüm bu sebeplerle finansal okuryazarlığın önemli olduğu ailenin gelecek kaygılarının düşürülmesi bakımından finansal planlama son derece hayati bir konudur (Hayta, 2011), finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesiyle bireyin finansal davranış hatalarında azalma gözlemlenir (Özçam, 2006: 19), finansal okuryazarlığın toplumun her kesiminden insan için temel bir gereksinim olduğu dünyada genel kabul görülmektedir (Hopley, 2003: 9) şeklinde ifade edilmektedir.

2.3. Türkiye’de Yürütülen Finansal Okuryazarlık Eğitim Faaliyetleri

Türkiye için son dönemlerde yeni bir konu olan finansal okuryazarlığın önemi nispeten artmaktadır. Hem akademik alanda hem de akademi dışı alanda toplumun ve ekonominin genelini ilgilendirdiği için konu giderek ilgi çekmektedir. Akademik çalışmaların sonuçları ve eğitim programlarına duyulan ihtiyaç, toplumun finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu, bireylerin bilinçsiz ve yanlış finansal kararlar alması kurumları ve ülke ekonomisini etkilediğini kanıtlar niteliktedir. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimleri ve bu alanda çalışmalar giderek ivme kazanmıştır. Türkiye’de finansal okuryazarlık çalışmaları devlet ve özel kurumlar tarafından yürütülmektedir. Devlet tarafından özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen faaliyetler dikkat çekerken, çalışmanın ilerleyen kısmında devlet tarafından yürütülen faaliyetler içerisinde genel olarak çalışma konumuzu içeren AÇSH Bakanlığının eğitim faaliyetlerine yer verilmiştir. Özel kurumlarda ise özel bankaların yanı sıra Finansal Okuryazarlık Derneği (FODER), Habitat Derneği gibi bir kısım STK’lar tarafından çocuklar, kadınlar, aileler, çiftçiler vs... gibi özel gruplara paranın ve kredi kartının nasıl kullanılması ve tasarruf yöntemleri ile ilgili eğitici bir dizi faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

2.4. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bireylere ve ailelere finansal okuryazarlık konularında kolay anlaşılır, uygulanabilir, faydalı bilgiler sunmak amacıyla bir dizi faaliyetler oluşturmuştur.³

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2009 yılında Aile Eğitim Programı (AEP) adı altında eğitim modülleri hazırlamış ve eğitimleri verecek eğitimcilere “Eğitici Eğitimi” düzenleyerek süreç içerisinde yetiştirmiş ve bu eğitimleri güncel tutabilmek maksadıyla her yıl eğitici eğitimlerini yerel düzeyde devam ettirmektedir.

AEP eğitim programının amacı birey ve ailelere temel yaşam becerilerini ve iletişimlerini geliştirebilmek ve bu doğrultuda hedeflenen kitleye ailede eğitim-iletişim, hukuk, iktisat, medya, sağlık-bağımlılık-maddenin kötü kullanımı, evlilik öncesi eğitim olmak üzere toplamda 6 alanda 24 modülden oluşmaktadır.

³ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/guclu-kadini-hedefleyen-plan-hazir/1211145> (Erişim Tarihi: 09.10.2019)

Bakanlık özellikle 2019 yılı içerisinde AEP iktisat eğitim modülü içerisinde finansal okuryazarlık modülünü geliştirmiş ve ailelerin değişik dönem ve düzeydeki ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaçlarına yönelik harcamada bulunabilmeleri ve harcamalarını denetim altına alabilmeleri, finansal ürün ve araçları fark etmeleri, aşırı borçlanma ve finansal dışlanma gibi potansiyel sorunları fark etmelerini ve bu sorunlara karşı önlem alabilmelerini, olası bir ekonomik krizde ekonomik darboğaza girmelerini önleyebilmeleri ya da bu süreci sorunsuz geçirebilmelerini destekleyici konular eklemiştir (Şarlak, 2012).

AÇSHB Bakanı 2019 yılında yaptığı açıklamada 2018-2023 yılları Kadının Güçlenmesi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı doğrultusunda 81 ilde kadınlara yönelik olarak finansal okuryazarlık seminerlerinin verileceğini ve bu seminerlerde kadınlara yönelik tasarruf ve yatırım gibi ekonomik konularda farkındalık oluşturarak, kadınların ekonomik güçlenmesine yönelik destek ve teşviklere ilişkin bilgilendirmelerinde yapılacağını duyurmuştur.⁴

Ayrıca “Eğitim Ailede Başlar” ilkesi ile hareket eden Bakanlık günümüz gerekliliklerine uygun olarak bireylerin ve ailelerin refah düzeyini yükseltme hedefiyle finansal konularda bireylere ve ailelere yönelik pratik ve yararlı bilgiler içeren “Finansal Okuryazarlık” kitapçığı çıkarmıştır.

AÇSH Bakanlığı, özellikle dezavantajlı grup olan ve dünya genelinde yapılan tüm araştırmalarda finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan kadınların ekonomik güçlenmelerini arttırmak için finansal okuryazarlık konusunda 81 ilde eğitim verecek eğiticilere 9 Nisan 2019 yılında düzenlediği eğitici eğitimi programı ile eğitim vermiştir.

3. Araştırmanın Amacı, Yöntem Ve Bulgular

3.1. Araştırmanın Amacı

Birey ve ailenin finansal okuryazarlık düzeyi son yüzyılın önemli başlıklarından biri olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkeler uzun zaman önce bu durumun farkına varıp geliştirilmesi için çeşitli önlemler almışlardır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere ve Avustralya gibi ülkeler finansal okuryazarlık konusunda yoğun çalışmalar yapmaktadır. Yapılan çalışmalarda, gerek bireyin tek tek gerekse toplumun bir bütün olarak bu konuda gelişebilmesi için atılan ve atılması gereken adımlar kontrol edilmekte ve ihtiyaç duyulan güncellemeler yapılmaktadır.

⁴ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylemplanlari/kadininguclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/> (Erişim Tarihi: 09/10/2019)

Ayrıca devletlerin bireyleri emeklilik dönemlerindeki gelirleri konusunda giderek yalnız bırakmaya başlaması ile birlikte, bireyler parasal konular hakkında eksik bilgilerinin olduğunu fark etmeye başlamışlardır. Tasarruf konusu artık bireyin daha fazla gündemindedir. Tasarruf ile birlikte, tasarrufların ne şekilde değerlendirileceği, hangi yatırım aracından nasıl faydalanılabileceği konuları da oldukça önem kazanmıştır. Giderek büyüyen ve küreselleşen finansal sistemlerde birçok karmaşık seçeneğin olduğu ortamda bireylerin kafalarının karışmaması mümkün değildir. Karşılaştıkları bu sorunun çözümüne dair cevap ise finansal okuryazarlıktır.

Sadece tasarruf konularında değil, aile bütçesinin yönetilmesi konularında da finansal okuryazar olmakta fayda vardır. Fatura ödemeleri, vergi ödemeleri, eğitim harcamaları, konut kredileri yaşamımızı sürdürürken karşılaştığımız pek çok sorundan bir kaçıdır. Karşılaşılan bu sorunların aşılmasında finansal okuryazarlık büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada günümüzde finansal okuryazarlık konusunda diğer ülkelerin farkındalığının artarak çalışmaların hız kazandığını, ülkemizde ise vakit kaybetmeden fark edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Çalışmanın özünde ise aileler ele alınmış ve özellikle ailelerin finansal konularda almış oldukları yanlış kararlar neticesinde yaşadıkları ekonomik kriz ve darboğazdan kurtulabilmelerinin en önemli yolunun doğru kararlar alabilme olduğuna değinilmiştir. Ailelere doğru finansal kararların nasıl alınması gerektiği öğretildiği takdirde hem kendi refahı hem de ülke refahına fayda sağlayacağı gerçeğinden bahsedilerek bunu sağlayacak eğitimcilerin öncelikli olarak bu konuda eğitilmesi gerektiğinin vurgulanmış ve bu eğitimcilerin finansal okuryazarlık konusunda eğitilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Aileler finansal konularda aldıkları yanlış kararları neticesinde ekonomik darboğaza girmekte, geçinememekte ve birçok sorunu da içinde barındırdığı kaotik bir kriz dönemi yaşamaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kalkınmaya dair eylem planının da, bu durumda olan aileler öncelikli olmakla birlikte, kadının güçlenmesine yönelik özellikle finansal okuryazarlık konusunda bir dizi eğitim faaliyetlerinde bulmaya başlamıştır. Çalışmada bakanlığın ailelerin ve kadınların ekonomik yönde güçlenmesini hedefleyerek verilmesi planlanan finansal okuryazarlık eğitimini verecek olan eğitimcilerin ve kurumda çalışan diğer çalışanların finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenerek öncelikli onların bilinçlenmesine yönelik faaliyetlerde bulunulması gerektiği ve ilerleyen süreçte aile bütçesini yönetmesi konusunda kadınlara ve diğer bireylere sundukları finansal

okuryazarlık eğitimleri ile doğru finansal kararlar alarak aile ekonomisi yanında ülke ekonomisine de büyük katkı sağlayacağı amaçlanmıştır.

3.2. Alan, Veri Kaynakları, Yer-Süre ve Yöntem

Çalışma birincil veri toplama metodu olan anket uygulaması ve tüm verilerin analizi şeklinde yapılmıştır.

Çalışma; Aydın ilinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Efeler Sosyal Hizmet Merkezi'nde çalışan toplam 53 çalışana finansal okuryazarlık düzeylerini belirleyici birincil veri kaynağı olan anket 11-15 Mayıs 2020 tarihleri arasında Efeler Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü'nde uygulanmıştır. Anket soruları üç alt başlıktan oluşturulmuştur; ilk alt başlıkta bireyin demografik bilgilerini içeren 13 soru yer almış, ikinci alt başlıkta daha önce OECD (2010) tarafından finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan anket soruları ile Türkiye Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında ülke çapında yapılmış anket sorularından finansal okuryazarlığın davranış boyutunun borçlanma, tasarruf, yatırım ve finansal planlama konularının tespit edilmesine yönelik 27 tane önerme oluşturulmuştur. “Kesinlikle Katılıyorum (5)”, “Katılıyorum (4)”, “Kararsızım (3)”, “Katılmıyorum (2)”, “Kesinlikle Katılmıyorum (1)” arasında cevaplanan 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Önermelerden alınabilecek toplam puan 27-135 arasında değişmekte olup, alınan puan arttıkça finansal okuryazarlık davranış eğiliminin olumlu yönde değiştiği kabul edilmiştir. Son başlıkta finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin belirlenmesine ilişkin Lusardi, Alessei ve Rooij (2011) tarafından geliştirilen bilgi düzeyi belirleyici 7 bilgi sorusuna yer verilmiştir. Bu sorulardan alınabilecek toplam puan 0-7 arasında değişmekte olup alınan toplam puan arttıkça finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin arttığı kabul edilmiştir.

Elde edilen verilerin analizi SPSS istatistik paket programı ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testi ile değerlendirildi ve normal dağılıma uymadığı görülmüştür. Analizler için Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi (Tablo 1’de) ve Spearman korelasyon analizi (Şekil 1’de) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p \leq 0.05$ kabul edilmiştir.

Anket formun iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha değeri finansal okuryazarlık davranış eğilimi soruları için 0.931 olarak bulunmuştur. Finansal okuryazarlık bilgi soruları için ise Cronbach Alpha değeri 0.774 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada kullanılan ölçek ve veriler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Aydın İl Müdürlüğü Etik Kurul Başkanlığı tarafından

etik kurallara ve İlkelere uygun bulunmuştur (Evrak Tarih ve Sayısı: 23/06/2020-1430545).

3.3. Bulgular

Çalışma Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri

Çalışmaya katılan 53 kişinin %70'i (n=37) kadın, %30'u (n=16) erkek idi. Bireylerin %56,6'sı (n=30) 25-34 yaş aralığında, %64,2'si (n=34) lisans mezunu, %81,1'i (n=43) evli olduğu görülmektedir. %43,4'ü (n=23) kirada oturmaktadır, %54,7'sinin (n=29) evinde 1-3 kişi yaşamaktadır. Aylık gelirleri %60,4'ünün (n=32) 3.001-4.000 TL ve üstü arasındadır. Grubun %75,5'i (n=40) finansal bilgi düzeyini orta olarak bildirdi. Bireylerin %25,1'inin (n=126) herhangi bir kişiye, %8'inin (n=40) ise bir bankaya borcu vardır.

Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından alınan puanlar öğrenim durumu ilkökul olanlarda, finansal bilgi düzeyini başarısız olarak bildirenlerde, herhangi bir kişiye ve herhangi bir bankaya borcu olanlarda daha düşük bulundu.

Finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanlar ise kadınlarda, finansal bilgi düzeyini başarısız olarak bildirenlerde ve herhangi bir kişiye borcu olanlarda daha düşük bulundu. Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından ve finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanların bazı sosyo-demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo-3. Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından ve finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanların bazı sosyo-demografik özelliklere göre dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n (%)	Davranış Eğilimi Soruları		Bilgi Soruları	
		Median (min-max)	z/KW; p	Median (min-max)	z/KW; p
Cinsiyet					
Kadın	37 (69.8)	106.0 (65.0-126.0)	0.494; 0.621	3.0 (0.0-7.0)	1.992; 0.046
Erkek	16 (30.2)	102.0 (49.0-125.0)		5.0 (0.0-6.0)	
Yaş Grubu					
25-34	30 (56.6)	106.5 (65.0-123.0)	2.693; 0.441	4.0 (0.0-6.0)	0.773; 0.856
35-44	16 (30.2)	103.5 (74.0-125.0)		3.5 (0.0-7.0)	
45-54	6 (11.3)	102.0 (49.0-126.0)		4.0 (0.0-6.0)	
55 ve üzeri	1 (1.9)	121.0 (121.0-121.0)		5.0 (5.0-5.0)	
Öğrenim Durumu					
İlkokul*	4 (7.5)	69.5 (49.0-103.0)	11.073; 0.05	0.0 (0.0-6.0)	8.619; 0.125
Ortaokul	3 (5.7)	97.0 (91.0-120.0)		5.0 (4.0-6.0)	
Lise	5 (9.4)	113.0 (101.0-126.0)		4.0 (3.0-6.0)	
Ön lisans	2 (3.8)	111.5 (102.0-121.0)		1.5 (0.0-3.0)	
Lisans	34 (64.2)	105.0 (65.0-125.0)		3.5 (0.0-6.0)	
Yüksek lisans ve üzeri	5 (9.4)	118.0 (89.0-123.0)		4.0 (4.0-7.0)	
Medeni Durum					

Evli	43 (81.1)	105.0 (49.0-126.0)	3.675; 0.299	4.0 (0.0-7.0)	2.386; 0.496
Bekar	8 (15.1)	115.0 (84.0-120.0)		4.5 (1.0-6.0)	
Boşanmış	1 (1.9)	74.0 (74.0-74.0)		0.0 (0.0-0.0)	
Dul	1 (1.9)	89.0 (89.0-89.0)		4.0 (4.0-4.0)	
Oturulan Hanenin Durumu					
Kira	23 (43.4)	101.0 (49.0-125.0)	2.978; 0.395	4.0 (0.0-6.0)	1.298; 0.730
Kendi evi	17 (32.1)	103.0 (65.0-126.0)		4.0 (0.0-7.0)	
Aileyle birlikte	12 (22.6)	114.0 (65.0-122.0)		4.0 (1.0-6.0)	
Akraba evinde kira vermeden	1 (1.9)	120.0 (120.0-120.0)		2.0 (2.0-2.0)	
Evde Yaşayan Kişi Sayısı					
1-3	29 (54.7)	107.0 (65.0-126.0)	1.710; 0.425	4.0 (0.0-7.0)	0.075; 0.963
4-6	23 (43.4)	103.0 (49.0-125.0)		4.0 (0.0-6.0)	
7 ve üzeri	1 (1.9)	89.0 (89.0-89.0)		4.0 (4.0-4.0)	
Aylık Gelir (TL)					
2001-3000	21 (39.6)	103.0 (65.0-126.0)	0.082; 0.935	4.0 (0.0-6.0)	0.276; 0.782
3001-4000 üstü	32 (60.4)	108.0 (49.0-125.0)		4.0 (0.0-7.0)	
Finansal Bilgi Düzeyi					
Başarılı	7 (13.2)	119.0 (105.0-125.0)	13.696; 0.001	5.0 (2.0-7.0)	9.697; 0.008
Orta	40 (75.5)	104.0 (65.0-126.0)		4.0 (0.0-6.0)	
Başarısız*	6 (11.3)	80.0 (49.0-102.0)		0.5 (0.0-3.0)	
Herhangi Bir Kişiye Borç Varlığı					
Var	8 (15.1)	97.0 (49.0-109.0)	2.474; 0.011	2.0 (0.0-4.0)	2.014; 0.046
Yok	45 (84.9)	107.0 (65.0-126.0)		4.0 (0.0-7.0)	
Herhangi Bir Bankaya Borç Varlığı					
Var	32 (60.4)	98.0 (49.0-125.0)	3.312; 0.001	4.0 (0.0-7.0)	0.276; 0.782
Yok	21 (39.6)	115.0 (86.0-126.0)		3.0 (0.0-6.0)	
Çalışma Durumu					
657'ye tabi meslek elemanı	10 (18.9)	112.0 (95.0-121.0)	6.070; 0.299	3.5 (1.0-6.0)	8.917; 0.112
657'ye tabi diğer çalışan	7 (13.2)	118.0 (49.0-126.0)		5.0 (0.0-7.0)	
4/D ASDEP	12 (22.6)	104.0 (80.0-123.0)		4.0 (0.0-6.0)	
4/D diğer çalışan	11 (20.8)	101.0 (65.0-122.0)		3.0 (0.0-6.0)	
Ek ders personeli	9 (17.0)	97.0 (65.0-115.0)		1.0 (0.0-6.0)	
Şoför/işçi	4 (7.5)	103.0 (97.0-120.0)		5.0 (4.0-6.0)	
Toplam	53 (100.0)	105.0 (49.0-126.0)		4.0 (0.0-7.0)	

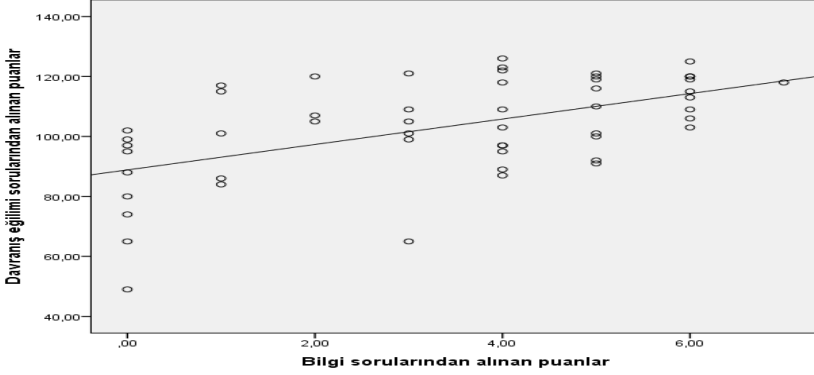
*Farkı yaratan grup

z: Mann Whitney U test değeri

KW: Kruskal Wallis test değeri

Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından alınan puanlar 49-126 arasında değişmekte olup, ortalama 103.17 ± 16.7 , ortanca 105 idi. Finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanlar ise 0-7 arasında değişmekte olup, ortalama 3.4 ± 2.1 , ortanca 4.0 idi. Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından alınan puanlar ile finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanlar arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon saptandı ($r=0.519$, $p<0.001$).

Katılımcıların finansal okuryazarlık bilgi sorularından aldıkları puana göre, finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından aldıkları puanların dağılımını gösteren serpilme diyagramı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil-1: Katılımcıların finansal okuryazarlık bilgi sorularından aldıkları puana göre, finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından aldıkları puanlar

3.4. Tartışma

Gelişen ve değişen dünya düzeni, artan nüfus, çevre kirliliği, ekolojik yapıda meydana gelen olumsuzluklar gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkan doğal kaynak sorunu, dünya ekonomik sistemini küresel boyutlarda sarsan ülkelerde yaşanan finansal krizler, sermaye piyasasının yatırım ve tasarruf yapacak bireyler için giderek karmaşık bir yapı halini alması gibi nedenlerle finansal farkındalığın önemi günümüz dünyasında giderek artmaktadır.

OECD ülkeleri ve diğer ülkelerde yapılan çeşitli araştırmalarda, bireyin finansal kararlar alırken düşük düzeyde finansal bilgiye sahip oldukları ve bu düşük bilgi düzeylerinin farkında olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Finansal okuryazarlıkları düşük olan bireylerin pay senedi yatırımları da düşük seviyede kaldığını Rooij vd. 2011 yılında yaptığı bir araştırmada belirterek tüm bu nedenlerden dolayı finansal okuryazarlığın ve seviyesinin yükseltilmesi gerekliliği ortaya çıkartmış ve böylelikle yatırım/tasarruf oranlarının da bu ölçüde yükselmesine ve finansal piyasaların gelişmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir.

Yapılan araştırmalar finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının sadece gelişmemiş ülkelerin bir sorunu olmadığını, gelişmiş ülkeler için de finansal okuryazarlığın büyük bir sorun olduğunu ortaya koymuştur. 2010 yılında ABD bakanlar kurulunun iki üyesi tarafından gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ve bu konuda

önlem alınmaması durumunda da gelecekte bunun ağır finansal sonuçlarının olacağı dile getirilmiştir.

Dünya genelinde ülkelerin genel sorunu olarak tespit edilen finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi için çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Dünyada ve Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu ile ilgili yapılmış birtakım çalışmalara ve sonuçlarına göz attığımızda, genel bir değerlendirme yapacak olursak finansal okuryazarlık seviyesinde ülkelerin gelişmişlik düzeyinin etkili olmadığını, neredeyse tüm ülkelerde seviyenin düşük olduğu görülmüştür.

AÇSH Bakanlığı’na bağlı Efeler Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü çalışanları üzerinde finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili yaptığımız anket çalışmasında 53 çalışanın finansal konuda davranış eğilimlerini ve bilgi düzeylerini ayrı ayrı belirleyerek çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Çalışma grubunun finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından aldıkları puanlar incelendiğinde, finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından alınan puanlar 49-126 arasında değişmekte olup, ortalama 103.17 ± 16.7 , ortanca 105 idi. Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından çalışma grubunun genelinin orta seviyede puan aldığı, yani finansal okuryazarlık davranış eğilimlerinin genelde olumlu yönde olduğu söylenebilir. Ancak çalışma grubunun finansal okuryazarlık bilgi sorularından aldıkları puanlar incelendiğinde ise 0-7 arasında değişmekte olup, ortalama 3.4 ± 2.1 , ortanca 4.0 olduğu görülmüştür. Finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınabilecek toplam puan 0-7 arasında değişebileceği için, çalışma grubunun genelinin düşük seviyede puan aldığı, finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin düşük ve orta seviyede olduğu söylenebilir. Finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından alınan puanlar ile finansal okuryazarlık bilgi sorularından alınan puanlar arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon saptandı ($r=0.519$, $p<0.001$).

Çalışma grubundakilerin finansal okuryazarlık bilgi sorularından aldıkları puana göre, finansal okuryazarlık davranış eğilimi sorularından aldıkları puanların dağılımını gösteren serpilme diyagramı incelendiğinde araştırmalarda genel kanı bilgi ile davranışın pozitif yönde ilerlemesidir. Ancak OECD tarafından yapılan bir araştırmada (Tablo-2) çeşitli ülkelerin sergiledikleri finansal davranışları göstermek amacıyla Türkiye’nin de içinde bulunduğu 15 ülkede yapılan çalışmada Türkiye ve Estonya gibi ülkelerde tasarruf ve yatırım yapma oranının düşük kalırken borçlanma oranının ise tam tersi şekilde yüksek olduğu, bu durumda bireylerin finansal davranışları arasında çelişkiler olduğu bununda en önemli sebebinin finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin düşüklüğünden kaynaklı olduğunu

saptayan bulgular ortaya konmuştur. Çalışma grubumuzda da benzer bulgular saptanmıştır. Çalışma grubundaki bireylerin davranış sorularındaki çeşitli ve karmaşık cevapları bilgi düzeylerinin yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışma grubu sosyolojik anlamda da eğitim düzeyleri yüksek ve ekonomik anlamda orta gelirli bireylerden oluşmaktadır, ancak finansal okuryazarlık bilgi ve davranış sorularından aldıkları puan düşüktür. Gaudecker (2013) yaptığı araştırmada finansal okuryazarlık bilgi düzeyi düşük olan bireylerin kendi kararlarına aşırı güven duyduklarını ortaya koyduğu çalışma, çalışma grubunun da finansal konuda bilgi düzeyinin oldukça düşük olmasına rağmen karar verirken sergiledikleri davranışlarda çelişki yaşandığı gözükmektedir. Ayrıca Bayram (2010) Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık biçimini araştırmış ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasına rağmen bunun farkında olmadıklarını ortaya koymuştur. Çalışma grubumuzda da davranış ve bilgi sorularında gösterdikleri uyumsuz cevaplar ile benzer özellik göstermiştir (Gaudecker, 2013; Bayram, 2010).

Çalışma grubunun finansal okuryazarlık bilgi sorularından aldıkları puanlar incelendiğinde bilgi sorularından alınabilecek toplam puan 0-7 arasında değişebileceği için, çalışma grubunun genelinin düşük seviyede puan aldığı, finansal okuryazarlık bilgi düzeyinin düşük seviyede olduğu bulunmuştur. SPK ve Dünya Bankası'nın 2012 yılında Türkiye'de yaptığı çalışmada finansal yeterliliği ölçmek için bir anket çalışması uygulamış ve Türk halkının %64'ünün basit faiz hesabını, %74'ünün ise birleşik faiz hesabını yapamadığı görülmüştür. Yine aynı çalışmada Türkiye'de yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ortaya koyulmuştur. TEB ve Boğaziçi Üniversitesi işbirliği ile daha önce OECD tarafından 14 ülkeye uygulanan finansal okuryazarlık erişim endeksiyle Türkiye'de yapılan çalışma sonucu 14 ülke karşılaştırılmış, Türkiye finansal bilgi ve davranış konusunda 12. ve 14. sırayı alarak finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. OECD (2005) 20 ülkede finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek için bir çalışma yapmış ve çalışma sonucunda bireylerin, dolayısıyla ülkelerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır. 2012'de de bir anket geliştirerek 4 farklı kıtada anket uygulayarak çalışma yapmış ve benzer sonuçlar elde edilmiştir. Tamimi ve Kalli (2019) Birleşik Arap Emirliklerinde yaptığı çalışmada bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Temizel ve Bayram (2011) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için bir çalışma yapmış ve finansal okuryazarlık

düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir (OECD, 2005; Tamimi ve Kalli, 2019; Temizel ve Bayram, 2011).

Çalışmada ayrıca finansal okuryazarlık davranış eğiliminin yüksekokul ve üstü mezunu olanlarda ilkokul olanlara göre daha olumlu olduğu, yüksekokul ve üstü mezunu olanların finansal okuryazarlık bilgi düzeyi, ilkokul mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Böylelikle çalışma grubunda eğitim seviyesi arttıkça finansal okuryazarlık bilgi ve davranış düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma grubunda finansal bilgi düzeyini başarısız olarak bildirenlerde, herhangi bir kişiye ve herhangi bir bankaya borcu olanlarda daha düşük bulunmuştur. Delavande vd. (2008)'de zenginlikle finansal okuryazarlık düzeyi arasında bir bağ olduğunu gösterdiği çalışmada olduğu gibi Çalışmamızda da benzer bir durum ortaya çıkmış olup borçlanan bireyin finansal bilgisi düşüktür ve borçlanma ile giderek gelir seviyesi de düşecektir, finansal konusunda bilgi sahibi olan birey gereksiz borçlanmadan kaçınacak ve gelir seviyesi giderek yükselir bir durum sergileyecektir.

Dünyada ve Türkiye'de yapılan birçok araştırmada olduğu gibi bireylerin finansal okuryazarlık bilgi düzeyleri çalışma grubumuzda da düşük seviyede çıkmıştır.

Tüm bu gelişmeler ışığında finansal okuryazarlığın önemli bir konu haline gelmesi, onu birçok araştırmacı tarafından cazip kılmış ve bilgi seviyesindeki düşüklüğü eğitim ile iyileştirme metotları öneri olarak konu edinilmiştir. Temizel ve Bayram (2011) yaptıkları araştırmanın sonucunda çalışma grubunun finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu kanıtlamış ve finansal eğitim ile seviyenin yükseltilmesi gerektiğini önermişlerdir. Sarıgül (2014) Konya ilinde yaptığı araştırmada öğrencilerden oluşan çalışma grubunun finansal okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğunu ve finansal bilgilerinin geliştirilmesi için eğitimin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Rosacker vd. (2009) işletme eğitimi alan öğrencilerle yaptığı çalışmada finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu sonrasında uzmanlar tarafından finansal okuryazarlık eğitimi verilerek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerine etkilerini araştırmış ve araştırma sonucunda eğitimin finansal okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Görülen o ki bireyler açısından olduğu kadar aileler açısından da finansal okuryazarlık önemli bir konu haline almıştır. Finansal planlama ile aile emeklilik durumu, sigorta sözleşmeleri, düzenli bir birikim yaparak geleceğe dönük kaygılarını ortadan kaldırmış olur. Türkiye'de 2000-2005 yılları arasında yaşanan kriz sonrası birçok aile

özellikle orta ve alt gelir grubuna sahip aileler yüksek enflasyon ve zorlaşan hayat şartları karşısında zor durumda kalmışlardır. Eğer ki finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olsaydı finansal bilgi ve planlamalarıyla bu tür krizlerden daha az etkilenecek şekilde kurtulabilirlerdi. Finansal okuryazarlık bu nedenle toplumun geneline yayılması olası yoksullukla mücadele edilmesi konusunda da oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Finansal okuryazarlık birey ve ailelerde önemli olduğu kadar kurumlar içinde önemli hale gelmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinin artmasıyla bireylerin kurumlardan ve özellikle finansal kurumlardan bilgi talebi de artacaktır böylelikle kurumlar daha şeffaf ve aktif çalışır bir hal alacaktır, şikâyet ve itirazlar azalacak buna paralel hukuki sorunlarda giderek minimum seviyelere inecektir.

4. Sonuç

Finansal kararlar çocukluktan başlar ve bir ömür boyu devam eder. Tüketim, tasarruf, yatırım, borç alma, borç verme ve risk konuları yaşamın her evresinde birey için önemli ve geçerlidir. Küçük bir çocuk bile harçlığıyla yapabileceği tüketim ve tasarruf seçenekleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Anlaşılacağı üzere, bugüne kadar bilinen finans sadece işin uzmanlarınca yapılır bilgisinin yetersiz olduğu görülmüş, çocuklar ve gençler de dahil olmak üzere herkesi ilgilendiren bir konu olduğu önem kazanmıştır. Erken yaşta edinilen finansal bilgi, tutum ve davranışların önemi büyüktür. Yaşanan son küresel finansal kriz ve günümüzde birçok bireyin ve ailenin yaşadığı finansal sıkıntılar, insanların bu konularda bilgi sahibi olmalarının gerekliliğini ve önemini ortaya koymuştur.

Finansal okuryazarlık bireylerin finansal konularla ilgili bilgi sahibi olmasını, finansal davranışlarında mümkün olabildiği kadar hatasız kararlar almasını ve doğru davranışlarda bulunmasını kapsamaktadır. Finansal okuryazarlık arttıkça bireyler ve aileleri ekonomik anlamda daha iyi duruma geleceği gibi finansal sistem de iyi yönde etkilenecektir. Bu bağlamda ülkelerin, ulusal ve uluslararası kurumların konunun önemini farkında olduğu ve çalışmalar yaptığı da görülmektedir.

Bireyin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri son derece önemli olan finansal kararlar, yaşam seyrinde önemli bir bölümü oluşturur ve yaşam standartlarını belirleyen en etkili unsurlar arasındadır. Tüm bireyler, küçük ya da büyük finansal kararlar vermek zorundadır. Bu kararları doğru aldığı taktirde yaşamı olumlu etkilenecekken, yanlış kararların etkisi ise olumsuz olacaktır. Geline nokta finans bilimindeki tüm hesaplamaların, yöntemlerin, modellerin ve

değerlemelerin ana hedefi; doğru finansal kararların verilmesini sağlamaktır. Bu nedenle, herkesin temel düzeyde bile olsa bir takım finansal bilgileri bilmesi gerekmektedir.

Ayrıca son yıllarda yaşanan krizler ülkelerin gelişmişlik düzeyine bakmaksızın her kesimi etkisi altına almış ve giderek artan yoksul kesim olgusunu ortaya çıkartmıştır. Bunun sonucunda da yoksulluk dünya ekonomisinin çözmesi gereken temel bir problem olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmanın temeli ailelerin ve kadınların gelişmelerine yönelik çeşitli eğitim programları geliştirilerek yoksullukla mücadele kapsamında uygulanan sosyal yardım politikalarının işlevliğini kazandırabilmek için finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması gerekliliği ve bu kapsamda eğitim faaliyetlerini yürütecek olan Sosyal Hizmet Merkezi çalışanlarının öncelikli olarak finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bakanlık eğitim faaliyetlerini planlarken öncelikli olarak eğitimcileri ve bakanlık çalışanlarının eğitimini sağlamasına yönelik programlar düzenlemesi gerekmektedir.

Toplumsal açıdan finansal bilgi düzeyinin yükseltilmesi amacıyla yapılan eğitim programını yürütecek olan kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi gerektiği ve sonrasında toplumun diğer fertlerine eğitim programının uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir. Finansal konuda bilinçli bireylerin çoğalması toplumsal refahı da beraberinde getirecektir. Ancak bu şekilde kalkınmanın önü açılacaktır. Birey, devlet ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile finansal okuryazarlık konularında destekler sağlanarak kalkınma hedefine ulaşma konusunda büyük adımlar atılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- AA.com.tr (2019). Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/guclu-kadini-hedefleyen-plan-hazir/1211145> (Erişim Tarihi: 09/10/2019).
- AİLEVECALİSMA.gov.tr (2019). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylemplanlari/kadininguclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari-2018-2023/> (Erişim Tarihi: 09/10/2019).
- Barış, S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.
- Chlouba, T., Simkova, M. ve Nemcova, Z.(2011). Application For Education Of Financial Literacy. *Procedia- Social And Behavioral Sciences*, (28), 370-373.

- Delavande, A., Rohwedder, S. ve Willis, R.J. (2008). Preparation For Retirement, Financial Literacy And Cognitive Resources. *Michigan Retirement Research Center Working*. 2008-190. Erişim: <https://mrdrc.isr.umich.edu/publications/Papers/pdf/wp190.pdf>
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 1. Baskı.
- Guiso, L. ve Japelli, T. (2008). Financial Literacy And Portfolio Diversification. *European University Institute Working Papers*, (31). Erişim: <https://econpapers.repec.org/paper/eiuepaper/0812.htm>
- Hayta, A.B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hogarth, J., Hilgert, M., Maranne, A. (2002). Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Result from a New Survey on Financial Literacy. *Consumer Interest Annual*, (48), 1-7. Erişim: https://www.consumerinterests.org/assets/docs/CIA/CIA2002/hogarth-hilgert_financial%20knowledge.pdf
- Hogarth, J., Beverly, S. ve Hilgert, M. (2003). Patterns Of Financial Behaviors: Implications For Community Educators And Policy Makers Discussion Draft. *Federal Reserve System Community Affairs Reserarch Conference*, 1—28. Erişim: https://www.federalreserve.gov/communityaffairs/national/CA_Conf_SusCommDev/pdf/hogarthjeanne.pdf
- Hopley, V. (2003). Financial Education: What Is It and What Makes It So Important?, *Community Reinvestment Report*, Spring. Erişim: <https://fraser.stlouisfed.org/title/community-reinvestment-report-4956/financial-education-500309>
- Jarıwala, H. ve Sharma, M. (2011). Financial Literacy: A Call For An Attention. “*Inclusive & Sustainable Growth Role Of Industry.Government And Society Conference*”.
- Karataş, Ç. (2017). *Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme*. (Yeterlilik Tezi), TCMB İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kılıç, Y., Ata, H. A. ve Seyrek, İ.H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-144.

- Klapper, L. Lusardi, A. ve Panos, G. A. (2013). Financial Literacy And Its Consequences: Evidence From Russia During The Financial Crisis. *Journal Of Banking&Finance*, 34(10), 3904-3923.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2006). Financial Literacy And Planning: Implications For Retirement Wellbeing, *American Economic Association Meeting in Boston*. Erişim:<https://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/FinancialLiteracy.pdf>
- Lusardi, A. (2008). Financial Literacy: An Essential Tool For Informed Consumer.Choice. *Joint Center For Housing Studies, Harvard University*, Şubat. Erişim: https://www.jchs.harvard.edu/sites/default/files/ucc08-11_lusardi.pdf
- Lusardi, A. and Tufano, P. (2009). Debt Literacy, Financial Experiences, And Overindebtedness. *National Bureau Of Economic Research*. W.14808, 1-44.
- Lusardi, A. Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2011). Financial Literacy Around The World: An Overview. *Journal Of Pension Economics And Finance*, 10(4), 497-508.
- Mandell, L. (2006) . Financial Literacy: If It is So important, Why is Not Improving?. *Networks Financial Institute At Indiana State University Policy Brief*, 2006-PB-08. Erişim: https://www.indstate.edu/business/sites/business.indstate.edu/files/Docs/2006-PB-08_Mandell.pdf
- OECD, (2005). Improving Financial Literacy Analysis Of Issues And Policies Organisation. Erişim: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/improvingfinancialliteracyanalysisofissuesandpolicies.htm>
- OECD, (2009). FinancialLiteracy and Consumer Protection: Overlooked Aspects Of The Crisis. *OECD Publishing*. Erişim: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/financialliteracyandconsumerprotection-overlookedaspectsofthecrisis-oecdrecommendation.htm>
- Orton L. (2007). FinancialLiteracy: Lesons From International Experince. *CPRN Research Report*. Erişim: http://oaresource.library.carleton.ca/cprn/48647_en.pdf
- Özçam, M. (2006). Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Öneriler. *Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu*. Erişim: <https://spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/934>
- Remund D.L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for A Cleared Definition in An Increasingly

- Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Rooij, M., Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011). Financial literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101, 449-472.
- Rosacker, K. M., Ragothaman, S. ve Gillispie, M. (2009). Financial Literacy Of Freshmen Business School Students. *College Student Journal*, 43(2), 391-399.
- Sevim N, Temizel F. ve Sayılır Ö. (2012). The Effects of Financial Literacy on The Borrowing Behaviour of Turkish Financial Consumers, *International Journal of Consumer Studies*, 36(5), 573-579.
- Şantaş, F. ve Demirgil, B. (2015) “Ekonomi Okuryazarlığın Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir araştırma” Akademik Bakış Dergisi 48, s.48
- Şarlak, Z. (2012). *Finansal Okuryazarlık, Aile Geliştirme Programı Elektronik Ders Kitabı*, İstanbul, Nakış Ofset.
- Taft , M. K., Z. Hosein, S.M.T. Mehrizi ve A. Roshan. (2013). The Relation Between Financial Literacy, Financial Wellbeing And Financial Concerns. *International Journal Of Business and Management*, 8(11), 63-75.
- Taylor S. ve Wagland S. (2013). The Solution To The Financial Literacy Problem: What Is The Answer?. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*. 7(3), 69-89.
- TEB.com.tr (2013). Türkiye Ekonomi Bankası, https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2013.pdf (Erişim Tarihi: 09.10.2019)
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Ekonomi Okuryazarlık*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Tomaskova, H., Mohelska, H. ve Nemcova, Z. (2011). Issues Of Financial Literacy Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, (28), 365-369

